

SBR, Einar Gerhardsen og «arbeiderbevegelsen»

Av lektor, cand. philol. Kjell Aspaas "Varden"-Skien - 30. oktober 78

Få norske politikere idag har en mer markant revolusjonær fortid i vår samtidshistorie enn DNAs Einar Gerhardsen. Det er en uomtvistelig kjensgjerning at han i sin tid reiste rundt til de norske militærforlegninger med «det brukne gevær» på jakkeoppslaget for å nedbryte vårt forsvar og våre ungemenns forsvarsville. Hans mål var den gang de «røde gardar», som skulle «befri» Norge for borgerskapets «tyranni». Vi har hørt at han ble kastet ut på både hist og her. Han måtte da også virkelig svare for sine forsyndelser den gang. Det var i tiden før 1940, da vi virkelig trengte en slagkraftig hær. Men den skulle ødelegges for enhver pris, og den ble det da også, - og det temmelig grundig. Den var jo - i arbeiderpartistenes forståelse - intet annet enn hvite gardar, hvis eneste mål var å slå ned sosialistene. I stedet for ønsket man nok selv noe lignende: En hær som skulle bane veien for den sosialistiske revolusjon i vårt land.

Nu - så lenge etterpå - er Einar Gerhardsen blitt prototypen på den aktverdige politiker. Han skriver bok etter bok om sitt liv og sitt politiske virke, og også en konservativ kritikk trykker ham til sitt bryst i et favntak han må sette umåtelig stor pris på. Det ferskeste eksempel i våre dager er SBR (en tidligere Skiensmann forevrig) som gir mannen en ikke liten rosende omtale i Varden for 27. oktober i år.

Einar Gerhardsen er sosialist fra ende til annen, og han har vært selve drivkraften bak den «stille revolusjon» som har omdannet vårt samfunn markert fra grunnen av. Men han var da vittetlig en av dem som hjalp til å gjøre vårt land forsvarslost da det røynt på da tiden dessverre var moden.

Nu er han imidlertid en monden politiker, om hvem SBR i sin om-

tale av mannen siste bok, kan uttale at han først og fremst «elsket» sitt parti, DNA. Javel. Men er det noe å berømme ham for: Revolusjonær var han da det var opportunt og på moten, «demokratisk» politiker da det viste seg at revolusjonen kunne gjennomføres med s.k. fredelige midler - «uten at en menneskeliv gikk tapt» som han formulerer det Olav Larsen i sin bok «Den stille revolusjon». Jfr. her Einar Gerhardsens bindsterkt verk, som er så ensidige som noen, men er blitt «folkelesning» allikevel, og som SBR nu atter trykker til sitt bryst og har gitt en nesten kollegial politisk velsignelse.

Einar Gerhardsens reelle politiske fortid er ennå ikke kommet frem i dagens klare lys. Litt sannhet er der blitt sagt i Jens Bjørneboes roman «Under en hårdere» Himmel, og Anders Lange sa sitt under et TV-intervju ved forrige stortingsvalg. Men det hele er stort sett forbigått i taushet. Selv tier Einar Gerhardsen om de kildne punkter, eller bringer halv-sannheter til torvs - som f.eks. i «Unge år».

Men mannen «går» i folket, og er utkommet i Den norske Bokklubben! Han er - av en eller annen grunn - blitt «allfaderen» i vårt politiske liv; om ham må visst intet «nedsettende» ytres. Det blir allikevel gjort her.

Jeg tror jeg kjenner min Norges-historie, ikke minst den fra Einar Gerhardsens egen tid. At mannen kan ha fått en så flatterende plass der, er meg en gåte.

Det nærmer seg bortimot det bevisstløse, i beste fall er det kritikklost når SBR i sin anmeldelse i Varden omtaler mannen som om han skulle være en av våre store demokratiske skikkelser. «Demokrat» ble han vel først for alvor i 1945. Og nu finner vi altså at det er på sin plass å glemme «det bru-

kne gevær». Gerhardsens oppvigleri, som ikke var fremmed for en væpnet reising mot vårt etablerte norske samfunn, er ikke lenger gangbar mynt istedenfor har vi fått «Samarbeid i krig og fred».

Eftertiden vil sikkert yde ham den «rettferdighet» han fortjener; jeg er forresten redd det blir en sen eftertid. Men da blir han vel endelig og omsider plassert der han vittetlig hører hjemme. Dette skal villig innrømmes: Mer glimrende propagandanumre enn hans «memoarer» skal man lete lenge efter i norsk politisk memoirlitteratur.

Jeg er fortsatt fristet til å tale om «bevisstløs» bokkritikk fra SBRs side. Den er preget av tanketomhet og er uten enhver dypere forståelse. Men det er åpenbart at her taler tross alt en «velviljens» mann. «Borgfreden» gir seg uttrykk på trykksverte.

Andre har vært inne på det i Varden for meg, men jeg føler trang til å tale litt med. SBR skriver bl.a.: «Gerhardsens reaksjon henger sammen med hans heit spesielle forhold til arbeiderbevegelsen og det parti han gjennom et langt liv ofret alt». Men å sette likhetstegn mellom DNA og arbeiderbevegelse, er og forblir en tilsmikelse. Storingsrepresentant Kjell Magne Bondevik har gitt uttrykk for noe av den samme tankegang, også i Varden. At en uttalt sosialistisk bevegelse skulle ha «enerett» til «arbeiderbevegelsen» er og forblir en tilsmikelse. Det er blitt sagt før, og jeg gjentar det nu: Arbeiderne - et flertall av dem i det minste - er ikke egentlig sosialister. De har ikke «proletariatets diktatur» og byråkratietets jungel i sine sinn. Vi finner arbeiderne innenfor alle politiske partier. Det skulle bare mangle forresten, for arbeidere er jo de aller fleste av oss. «Arbeiderbevegelse»

er ikke identisk med DNA; når skal vi endelig og omsider lære det?! Når skal det gå opp for SBR og bestemme hans form for uttrykksmidler? Ved å koble Gerhardsens parti sammen med denne bevegelse alene, lager vi ris til egen bak - og taler ikke sannheten. Vi spiller på SBRs vis kortene over til våre bitreste motstandere, den sosialistiske retning i vårt lands politikk.

Tiden burde nu være inne til å overtta pennen fra Gerhardsen og skrive hans historie på objektivt grunnlag. En «selvbiografi» utelater der det passer, det er klart. Til å begynne med kan vi jo ta en titt på den «bildeboken» som Tiden forlag har utgitt; der har man - rent utilsiktet - fått noe av Einar Gerhardsen i «helfigur». At et forlag koldt og hemningsløst tør utgi noe sånt!

Når SBR sier at Einar Gerhardsen har «elsket» sitt parti, er det imidlertid ingen grunn til å tvile på påstanden, men hans kjærlighet har den hele tid bunnet i en ideologisk tilhørighet.

Mannen er blitt noe tilårskommen, det er så, og da blir man gjerne til den hellige ku. Men at man i en konservativ avis, med sannhetskravet som sitt deviser (hvilket ikke bare er et deviser forevrig, men har vist seg i praksis) har gitt SBR det avgjørende ord om den siste boken av Einar Gerhardsen, er svært så forstemmende. SBR (tror jeg) skriver for Høyres Presbebyrå, hans omtrentligheter blir - kan man regne med - spredt over store deler av vår presse. Det er for å si det mildt - litt leit. De færreste sitter inne med bakgrunnstoffet. Mannen Einar Gerhardsen fortjener ikke denne utelukkende positive omtalt, men istedenfor en virkelig kritikk og saklig gjennomgang, sett på bakgrunn av hva han var i mellomkrigstiden, sam-

menlignet med hans etterkrigsoppportunisme.

Personlig har jeg naturligvis inntet til overs for denne politikk. For politikk har han drevet, og politikk driver han stadig. SBR i Varden er, for å si det mildt igjen, særdeles dårlig orientert når det gjelder vår moderne politiske historie, særlig da den fra mellomkrigsårene.

Og dette fordrer min samvittighet meg å gi uttrykk for.

Den sannferdige historie om Einar Gerhardsen er ennå ikke skrevet. Det han selv har utgitt er både partipropaganda og et vellykket forsøk på å sette lyset langt unna skjeppe. Men dette lys flagrer, og kaster sine lysglimt på fragmenter av kjensgjerninger.

Det bør bli slutt nu på å konservativ skribenter ser på Einar Gerhardsen med DNA's øyne, som «landsfaderen». Forfra en gang for lenge siden og like til nu representerer han en fare i det norske politiske klima.

Jeg regner ellers ikke med at en dagsavis kan ta hans sanne forhold opp til nærmere og inngående undersøkelse. Men en eller annen liberal/konservativ historiker må snart gjøre det.

Selv brenner jeg i fingrene efter å ta fatt -